

Franz Renggli

Vitaindító

Minden férfi bűnöző?

Férfiak találták föl azokat a bombákat és egyéb harci eszközöket, amelyekkel százszorosan kiolthatjuk az emberiség életét. Vagy ezerszeresen? Mi, férfiak irányítjuk a környezet elpusztítását: könyörtelenül kifosztjuk bolygónkat, és fokozatosan szemétdombbá alakítjuk át.

Bűnözők vagyunk mi, férfiak? Egykor környezetvédelmi bíróság elé fognak állítani minket? A nők jobb emberek? Jobb kormányzás alá kerülne-e a világ, ha az ő kezükben lenne a hatalom? Miközben a nők életet ajándékoznak és óvnak meg, mi pusztítjuk az életet? Sorsunk ez, vagy a géneink öröksége? Vagy környezetünk tett minket ilyené?

Azt hiszem, mi, férfiak elvileg nem vagyunk rosszabbak, mint a nők, talán csak egy kicsit örültebbek vagyunk náluk. Ennek oka pedig véleményem szerint a kisbabák ordításában keresendő, abban az elhagyatottságban és magányosságban, abban a pánikban és tehetetlenségben, amely minden élet kezdetét jellemzi.

Hogy az olvasó megértse, mire gondolok, vissza kell forgatni a történelem kerekét 1970 előttre, mert azóta történt valami, azóta alapvető változások következtek be: Körülbelül 1970 táján kezdték az anyák ismét testükön hordozni a kisgyerekeket, és egyre többen kezdték ismét szoptatni őket. Azóta kevésbé hagyják ordítani a gyerekeket, sőt, vannak olyanok is, akik éjszaka megint anyjuknál alhatnak.

És 1970 előtt? Ekkor még korlátozás nélkül érvényben van, hogy az ordító kisbaba az iparosodott világ „márkavédjegye”! A születés után hagyják, hogy vak pánikban ordítson. Órákon át. Éjszakákon át. A siker kilátása nélkül. A kórházi szülések után rögtön elválasztják egymástól az anyát és gyermekét. Kultúránkban minden kisbaba a pánik poklát járja meg. Megmerevednek a fájdalomtól. Vagy az őket elhagyó anya iránti düh és gyűlölet orkánja tépi-rázza meg őket. Minden embert alapvetően a destruktív hatások orgiája határoz meg. A könnyek és a kétségbeesés vízőzöne. Ez beleég minden emberbe, férfiakba és nőkbe egyaránt. A mélypszichológiából azonban elég régóta tudjuk: minél kisebb egye-

rek, annál érzékenyebb. Az első élettapasztalatok kiolthatatlanok. A magatartáskutatás, a biológia bevéssődésről beszél, a pszichológia tudatlannak nevezi ezt a jelenséget.

Minden ma felnövő emberben egy ilyen pánikba merevedett kisbaba rejtőzik személyiségének alapjaként. A növekvő kisgyermek nevelése aztán nem más, mint törekvés arra, hogy elfeledtessük vele, lehasítsuk róla ezt a poklot. Ebben a pokolban rejlenek az összes valódi érzelmek, a magányosság és a kétségbeesés érzelméi. Ha így nézzük a dolgot, csoda-e, hogy mi, férfiak nem akarunk többé érzelmeket átélni? Ha minden áron a kontrollt és a hatalmat keressük? Még pontosabban a mindenhatóságot!

Hogyan jött létre kultúránkban ez a fajta elhagyatottság, miért ordítanak a pániktól kisbabáink? Ennek magyarázatához hozzátartozik, hogy az anyák minden primitív népnél szüntelenül a testükön hordozzák kisgyerekeiket, és az magától értetődően mellettük alszik éjszaka. Az anyával megnyugtató testkontaktusban álló kisgyerek nem sír. Ha pedig sír, akkor ez olyan jel az anya számára, amit ő meg is válaszol. Viszont minden magas kultúrát a szétválasztás valamilyen formája jellemez. A kisbabát külön alvóhelyre fektetik, de hogy ne kelljen olyan sokat sírnia, különböző népeknél hosszú pólyaszalagokba csavarják. Ezáltal csaknem olyan érzés keletkezik, mint az anyaméhben: a megnyugtató testkontaktus pótléka. Sajátosan a mi kultúránkban a városok 10–11. századi felvirágzása óta arra intik az anyákat, hogy éjszakára ne vegyék magukhoz az ágyba gyermeküket. Ennek folytán a kisbaba elveszíti a megnyugtató testkontaktus végső maradékát is. A késő középkorban a bölcsőbe számúzik. Még jóval később, az iparosodás korában megfosztják a megnyugtató testkontaktus pótlékától, a pólyától is. Ráadásul a kisgyerekeknek szüksége van a nyugalomra, legalábbis így tudják a kor pedagógusai. A gyerek saját szobát kap, totálisan elválasztják anyjától, megkezdődik börtönélete. A pedagógusok továbbá az is „tudják”: az anyának csak bizonyos időszakban szabad a gyerekéhez mennie, hogy táplálja.

Megkezdődik „a következetes ordítási-hagyásra nevelés”. És hogy a nők bele ne örüljenek a részvételbe, az orvosok megtalálják a „racionális” magyarázatot: Az ordítás jót tesz a tudóknak! A 20. század kórházi szülései nyomán végül totálisan elválasztják a gyereket és az anyát. Csakhogy a kötődés, az a bevéssődés, amely az anyához köti gyermekét, a szülés utáni első órákban és napokban történik meg! Ezzel a kezelési módszerrel viszont rögtön megzavarják az anya érzelmi kötődését gyermekéhez. Olyan maradandó károsodás keletkezik így, amelyet nem lehet visszacsinálni. Ezután tulajdonképpen már következetes dolog, sőt kultúránk szimbóluma, hogy ha rögtön a szülés után nem kezd sírni a gyerek, akkor a hátára vagy a fenekére vernek. Kultúránkban a ordítás az élet jele.

Összefoglalóan így tudnám körvonalazni ezeket a fejleményeket: A 10–11. századtól folyamatos fejlődés állapítható meg kultúránkban, mégpedig abban az irányban, hogy minél korábban és minél következetesebben elválasszák a gyermeket anyjától, minél inkább elidegenítsék őket egymástól. Ezzel a „civilizált” világ minden felnőtt emberébe visszavonhatatlanul, újra fel nem tölthető módon bevették az érzelmi ürességet. Állandó forrása ez a közelség, a melegség és az elrejtettség iránti örökös vágyakozásnak. Örök hiány.

A szerelemben aztán mindkét nemből újra feltörnek mindezek a régi, elfojtott és lehasított vágyak és féltelmek: A férfit és a nőt egyaránt elárasztják soha el nem csendesített vágyai. Csakhogy ezzel máris túlterhelik egymást a partnerek. Egy feneketlen hordót nem lehet teletölteni! Ez a férfira és a nőre egyformán érvényes. Adva lévén az elhagyatottságnak és a magányosságnak ez a kora gyermekkori alapbevéssődése, a minden szerelmet követő csalódás a küszöbön áll. Csak idő kérdése, mikor engedik be – meddig tart, amíg a régi hiány, az érzelmi üresség ismét feltör. Persze udvariasak, jólneveltek vagyunk. Nem szeretnénk fájdalmat okozni partnerünknek. De csak idő kérdése, hogy neveltetésünknel erősebbé váljon csalódottságunk amiatt, hogy nem kaptuk meg, amire sürge-

tően vágytunk. A szerelmet követő csalódottság és a partner iránti düh olyan biztos, mint a könyörgésekre mondott ámen a templomban. Tekintettel arra, ahogyan a kisgyermekkel bánunk. Ez is egyformán érvényes még a férfira és a nőre.

Léteznek-e megoldások? Hogyne. Csak éppen megsemmisítők. A férfi munkába veti minden meg nem élt energiáját, és az a legmélyebb vágya, hogy teljesítménye révén megkapja azt az elismerést, amelyet feleségétől mindig is óhajtott, de sosem kapott meg; abba a munkába, amellyel mi, férfiak feltartóztathatatlanul romboljuk és pusztítjuk ezt a Föld nevű bolygót. A legtöbb férfi „munkaalkoholista”. Vakon dolgozunk, hogy sakkban tartsuk depresszióinkat.

És a nők? Ők gyermeküknek ajándékozzák minden beteljesületlen szeretetüket. És nincs érzékenyebb emberi lény, mint egy kisbaba. Minél fiatalabb, annál beleérzőbben érzékeli anyjának szomorú vágyakozását és depressziós hangulatait.

Ezáltal azonban félelmetes ördögi kör keletkezett a nemek kapcsolatában, mégpedig a városok felvirágzása óta, azóta, hogy kultúránkban kifejlődött a kapitalizmus szelleme. Minél elhanyagoltabbnak érzi magát egy férfi, minél kevésbé kapja meg feleségétől azt, amire oly sürgető szüksége van, annál nagyobb erővel fordul a munkához. Ennek folytán a nő még elhagyatottabbnak érzi magát, és csak annál hevesebben viszi át minden szeretetét a gyerekeire! Ezért ezt kényszerűen követnie kell a férfi féltékenységének. A családból menekülése elmélyül. Vég nélküli spirál ez.

És a kisgyerek? Hogyan érzékeli anyja szeretetét? Minket, férfiakat az a veszély fenyeget, hogy túl hevesen szeretjük lányainkat, a nőket pedig, hogy fiúgyermeküket – az ő kisbabájukat! (Vagy ez csak szépítgetés? Nem kellene inkább azt mondanom, hogy lányainknak óvakodniuk kell tőlünk és a szeretetünkötől?) Másfelől: Minden kisgyerek megjárja a magányosság és az elhagyatottság poklát, és sebesre sírja a tüdejét. De a kisgyerek végtelenül érzékeny. Pontosan érzi, ha az anyja férfitőlként gyalázza meg őt. A kisbaba egészen pontosan érzi, ha anyjának depressziós hézagait kell kitöltenie. Ha anyja érzelmileg általa issza tele magát, ha „anyjának anyjává” válik. Ez túlterheli a kisgyereket!

Hogyan fog reagálni erre? Elképzelem, hogy egy belső hang felkiált benne: „Allj, elég! Ez már túl sok! Ezt nem akarom! Úgy érzem, meg-

erőszakoltak. Ez a szeretet az apámnak szól.” – De a kisbabák tehetetlenek. Még nem tudnak beszélni. És végképp nem tudnak védekezni. Némán el kell tűrniük anyjuk szeretetét. Meg kell tanulniuk anyjukkal élni.

Ez azonban elülteti az elmebaj magvát minden emberben, de mindekelőtt kifejezetten bennünk, férfiakban, mivel minket különösen is fenyeget a veszély, hogy anyánk szeretetének „áldozata” leszünk. Az elmebaj magvát pedig így képzelem el: A fiúgyereket ide-oda rángatja a szeretet és az elhagyatottság, az anya túlságos közelsége és a magányosság keltette pánik, a megerőszkoltság és a totális tehetetlenség érzése. Tehetetlenül ki vagyunk szolgáltatva, a védelem és a védekezés lehetősége nélkül. Nem érthető-e nagyon is, hogy mi, férfiak hatalmat és kontrollt akarunk minden áron, nem akarunk soha többé függők, gyámoltalanok és tehetetlenek lenni? Mindenesetre én nagyon meg tudom érteni magunkat, férfiakat, ha így érzünk – még ha semmiképp sem fogadom is el gondolkodásmodunkat és viselkedésünket. Mert mi, férfiak szinte összetörünk anyánk depressziója alatt.

Milyen hatással van ez a bevésődés, az anyának ez a kettősége, meghasonlott beállítottsága gyerekeire? Azokra a gyerekekre, akik felnőttként majd szerelmesek lesznek, és partnerüktől várják el mindazt, amit anyjuktól nem kaptak meg. S ami még fontosabb: akik félnek, hogy partnerük részéről is az vár rájuk, amit kisbabaként anyjuktól kellett elszenvedniük. Nem érthető-e, ha minket, férfiakat elárasztanak vágyaink, s megfordítva: hogy megfutamodunk, ha partnerünkben csak egy csipetnyit is megsejtünk a depresszivitásból? Nem tehetünk másként! Nem akarjuk, hogy valaha is még egyszer felzabáljon és elnyeljen minket egy nő, amint ezt eredetileg az anyánk tette. Kerülünk minden olyan alkalmat, minden olyan kapcsolatot, amelyben valóságos közelség keletkezhetne. Az autonómia iránti vágyunk a groteszkig torzul. Elhatárolódás minden áron. Az is egyfajta megoldás, hogy szétválasztjuk a feleséget és a szeretőt. És minél biztosabb fal választ el minket a szeretőnkötől, annál inkább szabad őt idealizálnunk – miközben minden megvetésünk és leértékelésünk a feleségünkre irányul. Vagy pedig minden „szeretetünket”, minden energiánkat a munkában éljük ki. A végeredmény ismert.

S a nők? Tőlünk, férfiaktól eltérően a nők kisgyermekként úgy érezték, hogy anyuk nem szereti és nem fogadja el eléggé őket, hogy ők azok, akik örökké a rövidebbet húzzák. A nők egy életen át elégedetlenek önmagukkal, a testükkel, az életükkel. Később pedig minden boldogságot a férjüktől és partnerüktől várnak, akibe vakon kapaszkodnak. A férfinak totálisan kívánnia kell őket, testüket és lelküket egyaránt. És a férfi? Semmi sem kelt nagyobb félelmet benne, mint éppen ez! Ez a legbiztosabb módja annak, hogy menekülésbe keressék, hogy felkeltsék félelmét a kapcsolattól, a valódi közelségtől.

A történelemben egyszer már „felvirágzott” ez a félelem, a férfiak félelme feleségüktől: a boszorkányüldözésekben a középkor végén és az újkor elején. Mi, férfiak azokat a nőket égettük meg boszorkányokként a máglyán, akiket másfelől a leginkább kívántunk. Ma nemcsak a nőire irányul pusztítani akarásunk, hanem mindarra, ami természeteszerű. Úgy tűnik, a Föld bolygó megsemmisítése a célunk.

Nem cseréltem-e föl ezáltal a bűnbak szerepeket? Immár nem a férfi a szörny, hanem a nő mint anya tette őt ilyenné? Egyáltalán nem! Ugyanis kultúránk írta elő a nőknek és az anyáknak ezt a szétválasztást, ezt az elidegenedést kisgyermeküktől. És minél inkább el kell hagynunk nekünk, férfiaknak a feleségünket, annál inkább fenyegeti a veszély őket mint anyákat, hogy egész szeretetüket gyermeküknek „ajándékozzák”. Talán abban kell keresni a hibájukat, hogy éppolyan alkalmazkodók, mint mi, férfiak a munka világában, és éppolyan megalázkodók a tekintélyek előtt, mint mi: az anyák „vakon” követték, amit előírtak neki. Félig belebetegedtek, ha sírni és ordítani hallották kisbabájukat, de a kisbabától elválásra felszólító parancs erősebb volt, mint velük született hajlamuk.

Van-e kivezető út ebből a káoszból? Van-e remény? Vagy kikerülhetetlen a kényszer, hogy a szenvedélybetegnek – aki végső soron közelségre, melegségre és elrejtettsége vágyik szenvedélyesen – egyre keményebb „drogokra” van szüksége? Kényszerű dolog-e, hogy egyetemes szenvedélybetegségünkkel el kell pusztítanunk bolygónkat?

Azt hiszem, van esélyünk, ha mind-egyikünk önmagában kezdi keresni az örültséget. Ha abbahagyjuk valamiféle bűnbak hamis keresését. Csak így leszünk képesek arra, hogy felelősséget vállaljunk cselekedeteinkért.

Az árnyékot ugyanis saját magunkban hordozzuk. A legfontosabb azonban, hogy új értékekért fáradozzunk. Van esélyünk, van remény, ha megtaláljuk a másik nemhez fűződő kapcsolat új formáit. Ha kilépünk a természetrombolásból és a kapcsolatok rombolásából. Ha van bátorságunk ahhoz, hogy végre lemondjunk a békülékenység és az álharmónia ideáljáról. Ha megtaláljuk az erőt ahhoz, hogy elmélyülten foglalkozzunk partnerünkkel, hogy vitát folytassunk vele – ahelyett hogy megfutamodnánk. Ha megérezzük, hogy ugyanolyan félelmei vannak, mint nekünk. Ha értelmetlen módon többé nem vádoljuk egymást kölcsönösen, és nem panaszkodunk a másikra, hanem közösen keresünk kivezető utat a nemek harcából, amely évszázadok óta tombol. Ha megtapasztaljuk: valamennyien ugyanabban a csónakban ülünk.

Mit jelent ez a mai nők számára? Biztosan búcsút kell mondaniuk annak a reményüknek, hogy mindent a férjüktől fognak megkapni. A titkos hercegtől. Az ugyanis nem létezik. Csak az a férfi létezik, akinek egy

csomó félelem van a gyomrában, és aki mindent el fog követni, hogy ne engedje feltörni ezeket a félelmeket. De a nők félelme a valóságos kapcsolattól éppolyan mély! Ami engem illet, azt kívánom, hogy a nők, a gyermekes anyák is egyre inkább képesek legyenek arra, hogy felelősséget vállaljanak, kreatívak legyenek, és ne csak kipihenni akarják magukat egy „nagy férfi” árnyékában. Ez olcsó büvészkedés lenne. S a nőt mint anyát csak akkor nem fenyegeti annyira a veszély, hogy minden szeretetét a gyerekére viszi át, és így kizsákmányolja őt, ha meg tudja valósítani önmagát, ha érzi a vágyait, és ennek megfelelően cselekszik.

És mi, férfiak? Azt hiszem, meg kellene próbálnunk, hogy végleg lemondjunk pótkielégüléseinkről. Egyfelől a szenvedélyeinkről, de mindenekelőtt a hatalomra irányuló igényeinkről. El kellene indulnunk, hogy megkeressük igazi énünket. Saját sebezhetőségünket és gyámoltalanságunkat, a bennünk tehetetlenül ordító kisbabát. A könnyeinket. A pániktól elfojtottuk és lehasítottuk őket, és betonoztuk örültségünket. Csak ak-

kor tapasztalhatjuk meg, hogy anyánk sebzett meg minket, nem pedig a feleségünk, ha ismét megtaláljuk az utat saját valóságos érzelmeinkhez, saját legmélyebb sebzettségünkhöz! Akkor talán ismét több kedvünk lesz ahhoz, hogy visszatérjünk a családba, hogy támogassuk feleségünket a házi munkában és a gyermekek gondozásában. Hogy feleségünknek ugyanolyan esélye legyen önmaga megvalósítására, mint nekünk. Akkor talán megérezzük, hogy nem kell többé vakon belénk kapaszkodnia, hanem a partnerünk akar lenni. Akkor feleségünknek nem kell többé teleinnia magát a gyerekeinkkel. És így lassankint talán megtapasztalhatjuk: Ahol korábban pótkielégülés és szenvedély volt, ott nem egyszerűen a semmi vagy lemondás van, hanem gazdagabb élet, élénkebb érzékelés. Valóságos, belső erő és autonómia. És jutalomként az, hogy nincs többé engedelmisség. Így talán ismét büszkék lehetünk arra, hogy férfiak vagyunk.

Forrás: Publik-Forum, 1994/4

A Szerző zoológus és pszichoterapeuta, a svájci ökológiai és békemozgalom elkötelezettje.

Manapság magasabbak az épületeink és szélesebbek az országútjaink, de rövidebb a türelmünk és keskenyebb a szemszögünk.